

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *bj.*

Cím: *A budavári nyomdász*

Forrás: *Magyarország*

Bp.
(Hely)

1942. 10.
(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

655.1

Hely

Idő

"148"

Személy

A budavári nyomdász

Rendkívül érdekes, sőt — megszületésének körülményeit tekintve — a magyar irodalomban majdnem egyedülálló regényt hozott Kecskemétről a posta. Fodor János, írói nevén Sipos András kecskeméti nyomdászsegéd írta Hess Andrásról, a legelső magyarországi könyvnyomtató mesterről. A nagyszerű szellemi gesztus értékét csak növeli, hogy a könyvet a kecskeméti nyomdai munkások adták ki.

Sipos András, aki „A budavári nyomdász” címet adta regényének, mondanivalóit igyekezett a történelmi hűség keretei között elmondani. Ennek ellenére többször elragadja a fantáziája és ilyenkor megkockáztat olyan állítást, amelyre ma még koránt sincsen semmi bizonyíték. Így egyáltalán nem biztos, hogy Hess András felszentelt katolikus pap lett volna, de téved Sipos abban is, hogy Hess András nyomdájából a Budai Krónika (a Chronicon Budense néven ismert Chronica Hungarorum) került volna ki elsőnek, mert az első mű, amit ebben a nyomdában nyomtak, valószínűleg a Magni Basilii de legendis poetis című munka volt. Siposnak ezek a tévedései azonban a regény szempontjából nem fontosak. Sipos nem történelmi munkát, hanem regényt, sőt ennél is többet: himnuszt akart írni és ez teljes mértékben sikerült is neki.

Mert himnusz ez a könyv, a nyomdászat

hőskorának himnusza, amely azonban mégsem annyira korhoz kötött, hogy akár napjainkban is ne ezzel a himnusszal dicserjék a nyomdászmesterséget.

Hess András így korholja a könyvben Viktort, az itáliai nyomdászsegédet, aki betegséget tetett, hogy ne kelljen dolgoznia:

— Nyomdász vagy te?! Nem, nem lehetsz igazán az, mert akkor nem játszanád a halálos beteget, nem aljasodnál le a kepmutatásig, hanem ott volnál a szekrényed mellett. Mert a nyomdász büszke a becsületére, a nyomdásznak az arany csak eszköz, a nyomdász felüldül a betű látásától, s lelke, mint tikkadt vándor, issza az enyhet adó vizet, úgy veszi magához a kézirat tanításait. A nyomdász hívőbb a papnál, mert állandóan Istennel van, hiszen az O tanításait munkálja az emberek sokaságának, nagyobb hadvezér, mint bárki más, mert katonái, a betűk, kezének mozdulataira és agyának irányítására, hangos vezénylés nélkül menetelnek a dicsőséges harcba és nagyobb úr a főúrnál, mert megbecsüli hűséges munkásait: az embereit, a nyomóprést, az öntőszerkezetet, a betűszekrényt, a betűket, az ívszáritót és megad nekik mindent, hogy még hűebben szolgálják. A nyomdász próféta, a nyomdász előreküldött! A nyomdászt, az igazi nyomdászt jókedvében teremtette az Isten!...

Hess András elindul Budára...

Sipos András regényében Hess András korának egyik legnagyobb hőse, akit semmi sem rettent vissza attól, hogy Karai László budai prépost hívására el ne vigye Magyarországra a nyomtatott betű felvilágosító hatalmát. Nagynehezen kiverekszi, hogy elbocsássák a római Szent Özséb kolostor nyomdájából, ahol hosszú évek során elsajátította a nyomdász mesterséget és egyúttal nagy anyagi áldozat árán azt is eléri hogy néhány matricát magával vihessen Budára. Ivor szolgája kíséretében lóháton kél útra és erőltetett menetben igyekszik Buda felé. Azonfelül is hajtja valami, hogy fanatikusan hisz mesterségének nagyszerű hivatásában. Sipos nem mondja meg, hogy micsoda, csak sejteti. Ugy állítja be Hess András személyét, mintha magyar volna is siettetné. Dicsőséget akar szerezni hazájának. Nem derül ki a regényből, hogy Hess András tényleg magyar lett volna, de Sipos mindvégig megmarad amellett a beállítás mellett, hogy Hess András vérségi kötelek is fűzik Magyarországhoz. Tagadta a vele, hogy cseh származású volna és állandóan magyarul beszéltetni. Hess nagyszerűen tudott magyarul, írja róla a regény nek abban a fejezetében, ahol Hess András hirtelen megbetegedéséről szól.

Az első csalódások

Hess András utban Buda felé, valahol a Dunántúlon elfogja a „nyomdászbetegség”: a tüdőbaj. Tüdővérzést kap és agyának dől Gergely, a jobbágy családból nő-

sült és ezért kiközösített nemes házában. Napokig élet-halál között lebeg, de szívós természetével végül is győzedelmeskedik a betegségén és lassan lábadozni kezd. Közben sokat és sok mindenről beszélget Gergelyvel és ezek a beszélgetések tele vannak a magyarság féltő szeretetével. Gergely hitelt vallja, hogy a magyarságot csak a jobbágy megújodása teheti nagygyá és hatalmasá. Hess András bólint, hogy igaza van, de ezt a megújodást csak betű hatalma hozhatja meg. Ezért akar minél előbb Budán lenni.

Felgyógyulása után ismét utnak indul és hamarosan megérkezik Budára, ahol akkor Mátyás király uralkodik. Karai László prépost nagy szeretettel fogadja, de hamarosan közli vele, hogy a király támogatására egyelőre nem számíthatnak, Vitéz János, az esztergomi érsek pedig egyenesen ellenzi, hogy nyomdát létesítsenek Budán.

Karai prépost meglátogatta Vitéz Jánost, — írja Sipos András. — Előbb egyházi dolgokról beszélgettek, aztán Karai úgy csavarta a dolgot, hogy a könyvek kerüljenek sorra. Vitéz János hamar belemelegedett. Csak erre várt a prépost. Neki

szegelte a kérdést az egyházfejedelem meléneke:

— Mi volna, ha Budán is nyomtatóműhelyt csinálnánk?

A primás felkapta a fejét.

— Sikerült... — dörzsölte meg örmében a kezét háta mögött Karai László.

— Hogy mi volna? — dörrent fel a prí-

más hangja. — *Bűn és átok! Kárhozat és pokol!*

— De a tudomány, a nép . . .

— *A tudománynak ott vannak a tudósok s mentől kevesebb van belőlük, annál jobb, mert jobban csinálják a dolgukat, ha meg sok van, akkor meg csak karattyolnak és nem végeznek semmit.*

— De a hit . . .

— Arra, hogy ápoljuk, itt vagyunk mi, papok. *A Szentírás csak kivételesek kezébe való.*

— A törvény . . .

— *Arra ott a király, meg az országgyűlés.*

— A történelem, a dicső mult . . .

— *A regösök mire valók? A könyvből olvasottat könnyebb elfelejteni, mint a szájról-szájra járó rigmusokat. Még mit nem? — pattogott Vitéz János. — Hogy a nép olvasson, a nép könyvből tanuljon. Abból csak rossz származhat!*

— Miért származhatna rossz? — vetette ellen a prépost. — Ha jóról írunk, csak jóról olvasnak, ha szépet nyomtatunk, csak szépet tanulnak.

Keserűen kacagott fel Vitéz János.

— Ez az prépost úr, ez az. Ha jót, ha szépet. De ki állja útját a gonosznak, ha bűnt akar vetni a nyomtatott sorokban? Te, vagy én?

— Mindenki, aki igaz.

— *Látod-e te magad is azt mondod: aki igaz. De amit terjed szerte a világon a nyomtatott betű, úgy szaporodnak a hitvány erkölcsűek is.*

— Hess András pap.

— *Az meg kicsoda?*

— Nyomdász, akit Rómából hívtam Budára.

A primás szemében haragos fény villant.
— Az én tudtom nélkül?

Karai engesztelni akarta a felhevült főpapot.

— *Gondoltam, a király úr, de te is, meg az egész udvar szereti a könyveket és amiket másolnak, nehezen készül, így gyorsabban megy és új tudomány. Rómában szeretik.*

— *Budán nem fogják szeretni, — haragudott még jobban a primás. — Az a Hess jöhet, szívesen látom, mint papot, de mint nyomdász, kerüljön.*

A nyomda mégis elkészül

Karai László prépost a történetek után sem adta fel kedvenc tervét és előbb a gazdag budai iparosoktól akart pénzt szerezni a nyomda felállításának költségeire és amikor ez nem sikerült, elhatározta, hogy a saját zsebéből fedezi a kiadásokat. A nyomda végre elkészült, sőt hamarosan munkatársnói is akadtak Hessnek: Demjén, az ötvöslegény, aki ötven arannyal maga is hozzájárult a nyomda felállításának költségeihez, majd Petrus Ungarus és végül Ferenc, a könyvmásoló minorita szerzetes, aki korrektornak szegődött el Hess András nyomdájába. *De mivel ennyien mégsem foghattak nagyobb munkához, Itáliából is szegődtek két nyomdászlegényt: Viktort és Dávidot. Öten azután hozzákezdték a Budai Krónika kinyomásához. Választásuk ezért esett erre a munkára, mert mindekeleltől a magyarok történetét akarták megörökíteni, hogy ezzel is kedvébe járjanak a királynak, akitől a munka megjeleneése után komoly támogatást vártak.*

Budai Krónika végre ki volt nyomva, már csak az ajánlást kellett az elejére ki-szedni és kinyomni. De kinek ajánlja Hess az első budai könyvét. A királynak? Miért éppen neki, amikor semmiben sem volt se-

gítsegére. Végül úgy döntött, hogy a Budán kinyomott első könyvet Karai László prépostnak ajánlja, hiszen utóvégre neki köszönheti, hogy nyomdát állíthatott fel Budán. Sebtiben megírta, majd sajátkezüleg kiszedte és ki is nyomta az ajánlást, amely a könyv első lapjaira került. És végeredményben ez az ajánlás lett a veszte. A király megneheztelt rá, amiért nem neki ajánlotta a könyvet és nem fogadta Hess Andrást. Iyen körülmények között persze arról sem lehetett szó, hogy a királytól segítséget kérjenek. Hess András elkeseredett és elkeseredésében Karai Lászlóval is összeveszett. Közben az itáliai nyomdászlegények: Viktor és Dávid is cserben hagyták. És mindennek tetejébe a származását is firtatni kezdték. Paulus, a csillagász azt híresztelte róla, hogy nem is Hessnek, hanem Hussnak hívják és rokona az eretnek Huss Jánosnak, Mátyás király egyik legnagyobb ellenségének. Mátyás ugyan nem adott hitelt ennek a mendemondának, sőt már segíteni is hajlandó lett volna Hess Andrásra, ha Hess kéressel fordul hozzá, de Hess András erre már nem volt hajlandó. Nem akart meg-alázkodni, inkább eltűrte, hogy legszebb reményei is füstbe menjenek. Zárkózott, magányos ember lett Hess Andrásból és azon a napon, amikor két leghűbb emberén: Ivor szolgáján és Petrus Ungaruson kívül legközelebbi munkatársai is elhagyták, szétverte a nyomdát, pozdorjává zúzott mindent és hogy budavári munkásságának nyoma se maradjon, felgyújtotta a már kinyomott könyveket.

Ennek a romboló jelenetnek a leírásával ér véget a regény, amely a legszebb emlékmű, amelyet Hess Andrásnak állítottak eddig Magyarországon, de amellett figyelemre méltó írásmű is. Sipsos András tud írni, szépen és magyarul és bizonyosak vagyunk benne, hogy legközelebb még ennél is jelentősebb munkával jelentkezik.